

Gàrgoles Empúries i els esclaus

Josep Maria Fonalleras

A Sicília, a Siracusa, hi ha tot de *latomies*, grutes artificials fetes pels humans que tant servien de pedrera com de presó. N'hi ha una que rep el nom d'Orella de Dionís. Caravaggio la va batejar així per la fenomenal acústica de la cova i perquè diuen que el tirà, aquest Dionís, s'acostava a l'entrada, que té forma de pavelló auditiu, per escoltar el que deien els esclaus que hi estaven tancats, que hi treballaven i, fatalment, hi morien. Ara, esclar, és un atractiu turístic, però en un temps va ser instrument de tortura. El que sembla una cova natural va ser una excavació feta a mà a la pedra calcària, fruit del treball forçat de presoners que donaven forma al seu propi taüt. A prop de Si-

racusa, hi ha unes altres pedreres que van abastir la formació dels temples de Sagesta i Selinunte. En pocs llocs com aquests perceps amb tanta claredat la relació entre el dolor de l'esforç inhumà i la contemplació de la bellesa.

Més o menys en la mateixa època que es construïa l'Orella de Dionís, naixia el nucli urbà d'Empúries. Les excavacions de les ruïnes van néixer com un intent de construcció de la identitat catalana, a partir dels orígens grecs, sota la direcció de Prat de la Riba i Puig i Cadafalch. Després, durant la Guerra Civil, la defensa de la costa va paraitzar els treballs. En els primers anys del franquisme, va ser *gràcies* als batallons disciplinaris

de presoners republicans que les obres es van refer. En parla un llibre esplèndid de la UB, *Esclaus a Empúries*, de Francisco García Alonso. S'hi detallen els noms i les condicions lamentables en què van viure, entre 1940 i 1942, aquells que van ser cridats per força «a revivir lo que moria, el alma de nuestra patria», en paraules del falangista que va ser director del museu. Des del 2021, un panell informatiu a la muralla romana, fruit de la col·laboració dels estudiosos, del Museu d'Arqueologia de Catalunya i del Memorial Democràtic, recorda que l'Empúries que avui coneixem és també una herència d'aquell episodi funest. Pensem-hi com pensem en l'Orella de Dionís. ■

En pocs llocs com aquests perceps amb tanta claredat la relació entre el dolor de l'esforç inhumà i la contemplació de la bellesa